

УДК 343.431

Віта Олександрівна ІВАЩЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ВЧИНЕННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Торгівля людьми залишається актуальною проблемою для України. Зростання її масштабів та небезпеки обумовило прийняття спеціальної нормативно-правової бази щодо протидії цьому злочину. Так, Закон України від 20 вересня 2011 року «Про протидію торгівлі людьми» [1] визначив торгівлю людьми як здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином. Цим же Законом закріплені завдання у сфері попередження торгівлі людьми, до яких належать: дослідження стану, причин і передумов поширення явища торгівлі людьми; підвищення рівня обізнаності населення про причини та наслідки торгівлі людьми шляхом проведення інформаційних кампаній протидії торгівлі людьми серед населення, у тому числі серед дітей; забезпечення регулювання процесів зовнішньої та внутрішньої трудової міграції тощо (ст. 10). Одним із завдань у сфері боротьби з торгівлею людьми є, зокрема, виявлення причин та передумов, що сприяють торгівлі людьми, та вжиття заходів щодо їх усунення (п. 1 ч. 1 ст. 12).

Отже, у протидії торгівлі людьми об'єктивне визначення обставин, що породжують та сприяють вчиненню цього злочину має важливе значення.

Дослідники зазначають, що зростання переважної більшості негативних соціальних явищ обумовлюється економічними та політичними потрясіннями, зниженням рівня життя суспільства тощо [2, с. 16]. Це повною мірою стосується і торгівлі людьми.

Саме соціально-економічні фактори змушують торгувати своїм тілом, виступати донорами біоматеріалів тощо, а це, в свою чергу, дає можливість злочинцям, які експлуатують таких осіб, отримувати великі кримінальні прибутки. На нашу думку, до криміногенних детермінантів торгівлі людьми можна віднести: наявність тіньової економіки; економічну нестабільність; негаразди перехідного періоду, зокрема, низький рівень життя значної частини населення при слабкому соціальному захисті; різке розшарування суспільства на багатих і бідних, відсутність середнього прошарку; матеріальну незабезпеченість більшої частини населення при наявності значних потреб і пропозицій матеріального характеру у вигляді різноманітних товарів, послуг тощо; обмежену кількість можливих способів отримувати високий заробіток, влаштуватися на високооплачувану роботу; високий рівень безробіття в державі та деякі інші.

Криміногенними факторами залишаються поширена корумпованість влади, наявність організованої злочинності, політична нестабільність, тривалий збройний конфлікт на Сході країни.

Фахівці зазначають, що велике значення має загальний рівень моральності суспільства, характер загальноновизнаних моральних цінностей і правил поведінки у сфері сексуальних відносин. Відсутність у нашій країні протягом тривалого часу цілеспрямованого статевого виховання, формалізм, догматизм і демагогія в галузі ідеології не могли не викликати негативних зрушень у психології молоді. Відсутність ідеалів, високих моральних цінностей призвела до занепаду моралі, розвитку цинізму, прагматизму. Це створило сприятливе середовище для проявів негативних факторів у поведінці людей.

Крім того, бездуховність, поширення домашнього насильства та жорстокого поводження з дітьми, падіння престижу материнства, споживацьке ставлення до людини також призводять до торгівлі людьми.

Одним із основних факторів, який сприяє загостренню проблеми торгівлі людьми в Україні є той, що чинне законодавство не повністю приведене у відповідність до вимог норм міжнародного права з цього питання і не відповідає потребам захисту прав людини на внутрішньодержавному рівні. Але не лише правові прогалини, а й незнання громадянами наданих їм прав внаслідок відсутності системи правової пропаганди сприяють вчиненню щодо них злочинів.

Торгівлі людьми сприяють також оголошення в засобах масової інформації про надання високооплачуваних робочих місць за кордоном, оформлення документів і перевезення яких здійснюються за рахунок комерційних структур. Пропонуються навіть програми підготовки і навчання, а для тих, хто менше цікавиться роботою, – можливість вийти заміж за заможного іноземця. На наш погляд, такі повідомлення потребують проведення попередньої кримінологічної експертизи.

Є недоліки і в діяльності органів, покликаних вести боротьбу зі злочинністю. Не маючи повної кримінологічної характеристики злочину торгівля людьми, правоохоронні органи проводять профілактичні заходи не зовсім цілеспрямовано, як наслідок, не досягають очікуваних результатів.

Отже, можна зробити висновок, що основними причинами торгівлі людьми є: соціально-економічна ситуація в країні; низький моральний рівень частини населення; недосконалість вітчизняного законодавства та неповна його невідповідність положенням міжнародно-правових норм; слабка профілактична робота щодо запобігання торгівлі людьми; віктимна поведінка потерпілих та ін. Зазначені обставини мають враховуватися при розробці заходів з протидії торгівлі людьми та суспільно небезпечним діянням, які з нею пов'язані.

Список бібліографічних посилань

1. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17> (дата звернення: 07.04.2020).
2. Карпунин Ю., Торбин Ю. Проституція: закон и реальность. *Милиция*. 1992. № 11. С. 16–20.

Одержано 12.04.2020